

I. THUIS

Op vrijdagmiddag het laatste uur heeft een trap meer treden, weegt de schouder tas zwaarder.

Als je een afspraak maakt moet je die houden, denkt Hermien terwijl ze over ruw betonnen stroken naar de tweede verdieping klimt.

De kamer van de decaan nodigt uit naar binnen te komen, de deur staat open. Leraar Makerdam draait met z'n kunstleren zitting in haar richting, springt joviaal op en maakt een hoffelijke buiging. Hij zet een stoel klaar en met een brede armzwaai maakt hij haar duidelijk dat ze kan gaan zitten. De deur sluit het meeste lawaai van de gang, lokalen en sociale ruimte af. Hij gaat wat op afstand zitten. Hermien hoeft hem niet recht in het gezicht te kijken, ze kan naar buiten staren als ze dat wil. Achter een steenmassa op de daken van een verdieping beneden staan rijen eiken in het gelid. De zon lokt naar buiten te komen.

'Ja, Hermien. Ik zal je vooraf vertellen waarom ik je als eerste van je groep gevraagd heb bij me te komen. Er zijn twee dingen die ik wil bespreken. In vergelijking met de cijfers waarmee je overgegaan bent naar havo 4 vind ik dat je een slechte start maakt en verder hoorde ik van de kampcommissie dat je beslist niet mee kunt met het schoolkamp voor de herfstvakantie. Je moet aan het eind van dit lesuur met de bus mee, laten we proberen de probleempjes snel op te lossen. Heb je een idee waar die lage cijfers vandaan komen?'

'Moet ik dat nu allemaal weer vertellen? Weet u niets van m'n situatie thuis?'

‘Wacht even, o ja, sorry, ik heb je vorig jaar niet in de klas gehad en ik heb nog geen kans gezien de gegevens door te nemen. Kun je voor mij de situatie in ’t kort schetsen, of vind je dat zo vervelend dat ik eerst je kaart zal doornemen?’

‘O nee hoor, het komt hierop neer: m’n moeder is eigenlijk altijd ziekelijk, ik help thuis heel veel en m’n vader is vertegenwoordiger, veel bij de weg; hij blijft soms nachten weg, is eigenlijk alleen de weekends thuis. Dat is het wel.’

‘Nou, dat was vorig jaar toch ook zo?’

‘Ja, dat wel, maar nu word je meer aan jezelf overgelaten, je moet zelfstandiger werken, de stof van de repetities is vaak zo omvangrijk; ik weet niet, ik vind thuis niet de rust om m’n werk af te krijgen. Ik blijf zitten, dat is me nu al duidelijk. Jammer, maar ja, ik kan er ook niets aan doen.’

‘Kom, kom, niet zo triest. Ik roep je natuurlijk niet voor niets bij me, we willen je als leraren graag helpen.’

‘Helpen? Onzin! Ik moet het toch alleen doen.’

‘Dat begrijp ik niet goed, alléén? Ik weet best dat we je huiswerk niet kunnen leren, maar...’

‘Nou, u kunt m’n huiswerk niet maken en thuis alle klusjes opknappen. Al dat gepraat helpt niks.’

‘Nou, we kunnen toch begrip voor je opbrengen, je kunt een repetitie inhalen of opschuiven tot na de vakantie; ja wat kunnen we allemaal wel niet. Je vindt dat we niets kunnen?’

‘Een klein beetje, maar ik blijf zitten; punt, uit!’

‘Zeg Hermien, mag ik weten waarom je niet meegaat met het kamp? Het lijkt me voor jou juist zo goed als je een tijdje uit de zorgen thuis bent.’

‘Ik moet thuisblijven om te helpen.’

‘Is het dan niet mogelijk dat je vader een paar dagen vrij neemt, een paar verlofdagen bijvoorbeeld, of dat een familielid op je moeder past in de tijd dat je meegaat naar het kamp? Ik zou graag willen dat je meeinging.’

‘Ik wil ’t thuis wel vragen, maar reken er maar niet op. Vader moet al zo hard werken om het geld bij elkaar te krijgen. Als hij niet een bepaalde hoeveelheid verkoopt, wordt hij op straat gezet. Nee, ik vraag het niet, ik blijf thuis.’

‘En als *ik* het vraag?’

‘Dat moet u *niet* doen. Ik kom er alleen maar door in de problemen. Nee, liever niet. M’n klasgenoten weten best waarom ik niet meega.’

Op de gang rennen een aantal leerlingen achter elkaar aan in de richting van de trap. Buiten staan de bomen roerloos alsof er nooit meer herfstwinden zullen losbreken. Makerdam zit met de nagel van z’n duim onder de nagel van z’n ringvinger te peuteren. Hij kijkt naar de kaart met aantekeningen, neemt, alsof hij op een snelleescursus zit, de gegevens door.

‘Maar meneer, ik moet gaan, anders haal ik de bus niet; laat me die werkweek maar mooi thuis.’

‘Ik denk er nog over na Hermien, ik denk er nog over na. Ik wens je veel, heel veel sterkte en als je ergens mee zit, kom dan maar binnenvallen, ik wil je graag helpen: we moeten er samen door.’

Als ze weg is, leest hij de aantekeningen. Hermien heeft meer niveau dan havo, maar door de gezinssituatie is het beter déze afdeling te volgen. Een oudere broer is al uit huis, vader veel weg. Leuke resultaten bij de overgang naar de vierde klas. Vakkenpakket: Nederlands, Engels, Duits, Wiskunde, Natuurkunde, Scheikunde. Goed pakket voor een meisje; misschien te zwaar? Vreemd toch dat ze zo snel onderuitgaat. Eist dat gezin niet te veel, kun je dat van een kind vragen? Wat zou het goed zijn als ze wel meeging naar het kamp. Maar ja, hoever gaat je verantwoordelijkheid als mentor van zo’n havogroep? Hij moest erkennen dat hij sinds de decanencursus meer de leerling centraal stelde, minder zichzelf, de werksfeer, de leerstof. Was het mis-

schien goed die ouders te bellen, of zou hij zo maar eens langsgaan? Dat laatste zou Hermien vast vreselijk vinden. Maar waarom? Intuïtie is soms een goede raadgever. Hij zou telefoneren en vragen of hij langs mocht komen om over de slechte resultaten te praten. Als het gesprek lukte, kon hij altijd nog het kamp ter sprake brengen. Maar dan moest hij wel snel wezen, want wanneer kon hij daar terecht? Even een aantekening maken. Vanavond bellen, dan was haar vader wel thuis.

In de bus is het een gedrang van jewelste. Als Hermien binnenkomt, is er nog één plaats vrij.

‘Hermien, kruip maar bij Gertjan op schoot!’ roept Wilfred van de achterste bank. Hermien ziet de enige mogelijkheid om de hele weg niet te hoeven staan; ze knikt en gaat naast Gertjan zitten. Ze legt de zware tas niet in het rek maar op haar schoot, pakt haar agenda en kijkt quasidruk naar het huiswerk voor maandag. Vier vakken, dat is te doen. Scheikunde valt mee na die les met veel proeven, Engels is wel boeiend door die interessante tekst, wiskunde vraagt meer tijd en tekenen kan ze zondag wel doen als ze zich stierlijk verveelt. Engels kan ze nu alvast overlezen.

De bus start. Een wolk stof warrelt tussen het grint omhoog. Een deel van de leerlingen is tam en slaperig, een andere groep rumoerig, schreeuwerig; vooral achterin. Bij een scherpe bocht houdt ze zich vast aan de armleuning. Na een minuut of tien rijden ze buiten de stad over de vierbaansweg richting huis. Het vlakke landschap wordt afgewisseld door enkele boompertjes, koeien lopen nog buiten, bij een boerderij raapt een vrouw in klederdracht appels op. Het is benauwd in de bus, maar ze doet haar jas niet uit.

Gertjan leest een boek voor z'n literatuurlijst. Soms kijkt hij even naar buiten, hij voelt zich warm worden. Hij zou eens met haar moeten praten, maar hij kleurt al bij de gedachte. Nog niet

zo lang geleden zei z'n moeder dat Hermien erg eenzaam moest zijn, omdat haar moeder vaak ziek was. En wie wil vriendin zijn met iemand die nooit wil sporten, geen avondje uit kan, nooit op de klassenavond komt? Zou er bij haar thuis weleens gelachen worden? Had hij Hermien ooit zien lachen?

'Zeg, Hermien, hoe is het met je moeder?'

'Wat, met m'n moeder? O goed hoor. Op 't ogenblik gaat het wel aardig.'

'Lukt het een beetje op school?'

'Nee, het gaat niet zo goed, ik denk dat ik blijf zitten, nou ja, niks aan te doen, volgend jaar beter.'

'Heb je zin om zaterdagavond bij ons te komen? Willie is er ook.'

'Zaterdagavond, nee dan ga ik naar Nellie, een nichtje van me.'

'Kom dan een andere keer.'

't Zal moeilijk gaan, maar ik hou het in de gaten.'

Zij staart in haar boek, hij kijkt naar buiten. 'En voor het weekend nog eenmaal troelala', zingen ze achterin.

De auto staat op de oprit. Hij is er. Zal ze nog een rondje om lopen, een boodschap doen, een smoes bedenken? Nee, moeder heeft de bus vast en zeker gezien.

In de keuken staat de afwas op het aanrecht, een pan met geschilde aardappelen op het gasstel, de bonen zijn klaargemaakt om opgezet te worden. Dan hoeft ze straks alleen het vlees te braden en het toetje klaar te maken. Als ze de deur naar de gang wil opendoen, is vader haar voor.

'Daar is m'n flinke dochter', roept hij luid. Fluisterend zegt hij: 'Is het zover?'

'Ja.'

'Goed zo', en luider gaat hij verder: 'Een fijne dag op school gehad? 't Was zeker warm in die broeikas, want in m'n auto

smolt ik bijna en dat terwijl de zomer voorbij is. En o die schouder, die schouder. Vreselijk. Die begint weer helemaal opnieuw. Vast weer een zenuwontsteking. 't Is op ongeveer dezelfde plek. Tsjonge, tsjonge, wat een pijn. Iedere keer van die akelige scheuten. Vooral bij onverwachtse bewegingen.'

'Dan moet je naar de dokter gaan.'

'Ik naar de dokter, kom nou, dan moet ik wel half dood zijn. Trouwens, daar heb ik geen tijd voor. Reken maar uit: morgenmiddag moet ik ook op pad. Blijf jij dan thuis bij moeder?'

'Dat is goed, maar morgenavond niet, dan heb ik bij Nellie afgesproken. Wil je me erheen brengen? Terug rij ik met haar mee, want ze gaat zondag naar huis.'

'Naar Nellie? Nee maar, natuurlijk, ik breng je, dat is weer fijntjes afgesproken.'

In de kamer ligt moeder op het opklapbed. Ze probeert te glimlachen als Hermien binnenkomt. Haar ogen zijn minder mat dan anders.

'Heb je gezien dat ik de aardappels geschild en de boontjes gepunt en gebroken heb?'

'Ja fijn, nu ben ik zo klaar met het eten. Ik drink eerst nog een kop koffie. Vader zal ook wel zin hebben in een koppie. Wilt u nog wat drinken?'

'Nee, doe maar niet. Maar ik heb minder hoofdpijn vandaag. 'k Weet gewoon niet wat me overkomt. Echt, dat doet een mens goed. Vanmorgen was de moeder van Willie en Gertjan hier nog. Die komt zo trouw langs. Een schat van een mens is dat. Kun je Willie niet een keer vragen om te komen?'

'Misschien wel, maar 'k moet de boel nu eerst klaarmaken.'

Hermien weet: om tien voor half negen komt hij naar boven. Het is nu bijna acht uur. Beneden is alles rond. Ze kan zich met een gerust geweten terugtrekken. Laat ze wiskunde alvast maken. Morgenvroeg moeten er boodschappen gehaald worden,

een lijstje zou ze nu kunnen samenstellen. Morgenmiddag blijft er wel wat tijd over om te leren als moeder rust en vader weg is. Gek eigenlijk: ze maakt haar huiswerk, kent de repetities als ze naar school gaat, maar toch die serie onvoldoendes. Waarom had ze die laatste keer haar werk zelfs niet afgemaakt? Het was net of het repetitieblok haar aankeek met een gezicht van: waag het niet wat op te schrijven. Die Makerdam wil haar helpen, hij moest eens weten. En dan dat kamp. In het stencil erover stond dat ze zouden slapen in bunkers uit de Tweede Wereldoorlog; hoe konden ze het bedenken daar iemand in te stoppen. Nee, ze gaat onherroepelijk niet mee.

Op het bureautje staan de woordenboeken, de agenda ligt open bij de volgende week. Van dinsdag tot en met vrijdag elke dag een repetitie en natuurlijk schriftelijke overhoringen, die niets anders zijn dan verkapte repetities. De regel is: geen twee repetities op één dag en daarom van die misselijke schriftelijke tussendoortjes.

Buiten is het goed donker, de straatlantaren voor het huis is al maanden stuk. Nu de zomertijd voorbij is, valt het op hoe vroeg de avond begint. Het raam moet nu maar dicht, de gordijnen open. Stoffen en stofzuigen kan de volgende week nog wel en anders in de kampweek of met de herfstvakantie. Misschien is het goed een overzichtje te maken van alles wat ze nog moet doen. Hoe laat is het? Over een paar minuten komt hij.

Misschien kan mam een lijstje maken? In de winkel ontdekt ze dan wel wat er nog bij moet. Ze moet niet vergeten de groente voor maandag te kopen want dan heeft ze dat akelige achtste uur. Moeder ziet er gelukkig wel iets beter uit, op de een of andere manier moet ze weer wat meer taken overnemen; tot de volgende inzinking komt en alles weer van voren af aan begint. Nu is de STER-reclame ervoor...

Daar komt hij. De trap op, richting haar deur, hij tikt aan. Ze zegt niets. De deur gaat zachtjes open.

‘Kom je zo!’

Hij loopt in de richting van de badkamer, de dop wordt in het spoelgat gedaan. Hij mengt warm en koud. Zijn temperatuur is hoger dan gemiddeld te verdragen is. Nu kijkt hij in de spiegel. Hij doet z'n overhemd uit; dat is nat en gelig van het zweet. Z'n vette buik blubbert over de broekrand. Hij trek z'n schoenen uit, z'n sokken, z'n broek, z'n onderbroek. Hij stapt in het water. De kraan mag niet dichtgedraaid worden, dan is ze te laat. Nu.

‘Goed zo, wil je eerst m'n haar doen. Met zo'n schouder kan ik niets beginnen. Graag twee keer goed wassen en spoelen.’

Hermien pakt de sproeier. Eerst de temperatuur van het water aftasten, daarna het uitdunnende haarbosje natmaken. Met de toppen van haar vingers weet ze zo te wrijven dat er een grote schuimlaag van het hoofd op het water terechtkomt. Ze herhaalt de handeling. Soms kreunt hij wat, trekt met z'n schouder alsof hij schrikt. Met een flinke hoeveelheid badshampoo wast ze z'n schouders, de ene voorzichtig, de andere steviger.

‘Uitstekend, uitstekend. Tsjonge, wat een drukke dag vandaag. Rij je je bijna dood om op tijd te zijn en dan gaat die winkel net dicht voor de middagpauze. En na lang wachten het resultaat bijna nihil. Zo kan het niet, zo kan het niet. Morgenmiddag moet ik er echt op uit om het weekloon vol te krijgen. Goed zo, goed zo.’

Hij gaat moeizaam op z'n rug liggen. Hermien wast z'n buik, benen, tussen z'n tenen. En dan moet het weer. Automatisch.

‘Ja heerlijk, verwen me een keer. Toe maar, toe maar, je bent een echte vrouw die weet hoe het hoort. Dat heb ik je toch goed geleerd in de loop van de jaren. Nog even doorgaan, ik moet... Toe maar.’

Ze wrijft en beweegt op en neer, op en neer. Haar hand zit veilig in het washandje, ze kijkt naar de muur die nodig gewit moet worden. Hij heeft z'n ogen dicht als ze even kijkt. Tot ze voelt dat hij bevredigd is.

‘Geef me een kus. Ik zei dat je niet in verwachting raakte en ik heb weer gelijk gekregen. Zoiets doe ik niet. Je weet, mondje dicht, er is al narigheid genoeg in huis. Ik ga er flink tegenaan, wie weet redden we het samen. Weet je wat ik voor je gekocht heb? Een slavenarmband. Je vroeg die voor je verjaardag, ik dacht vanmorgen laat ik die nu eens meenemen.

Hij gaat staan. Ze droogt hem af. Ze geeft hem een kus en gaat dan naar haar kamer. Ze zal wachten tot hij beneden is. Dan zal ze haar handen wassen en haar mond, wassen en nog eens wassen.

Beneden is de koffie klaar, door mam zelf gemaakt; de zaken gaan vooruit.

‘Zeg, Hermien, je klassenleraar, mentor of zoiets, heeft opgebeld. Hij vroeg of hij morgenavond langs mocht komen om over je te praten. ’t Ging volgens hem niet zo best. ’k Heb gezegd dat hij wel mocht komen. Hij moest deze kant toch uit, zei hij.’

Die nacht moet Hermien zich haasten om op tijd te komen. Om negen uur staan de auto’s klaar waarmee ze naar een dorp zullen rijden waar een uitwedstrijd wordt gespeeld. Haar hockey-stick is onvindbaar, haar sporttas moet beneden in de bijkeuken zijn. Als ze bij de kerk aankomt, zijn de auto’s weg. Wel kan ze een kwartier later met de lijnbus mee. Het grote sportcomplex waar ze uitstapt is compleet grijs met hier en daar een tomatenrode deur. Opeens schuift een naadloze wand uit elkaar. Ze gaat naar binnen en luistert of ze gejoel en gejuich hoort. Die richting uit. Vlak voor een lift wordt een ruimte rechts afgesloten door een gele schuifdeur, links rolt een hermetisch gesloten mat naar beneden. De lift gaat op en neer. Ze drukt op het knopje, de lift komt terug en de deur schuift open. Ze drukt op 1 maar de lift gaat naar BG. Ze stapt uit en hoort stemmen. Via de kleedkamer komt ze in een zaal waar ze de trainer ziet wenken.

‘Ga je maar verkleden’, zegt hij, ‘je staat nu reserve, maar er kan er zo een uitvallen.’

In de kleedkamer staat een politieagent met een hockey-stick haar op te wachten.

‘Kleed je uit’, snauwt hij.

De deur naar de gymzaal is verdwenen. Er is alleen nog muur. De agent kijkt ongeduldig.

‘Ik wil eruit’, schreeuwt ze, ‘ik wil eruit!’

Als ze wakker wordt, zit ze rechtop en voelt de vertrouwde pijn in haar buik. Blindedarmontsteking? Ze zal zich weer moeten ontspannen. Languit liggen, eerst de tenen, daarna de voeten, het onderbeen, eerst links en dan rechts. Aan mooie dingen denken: ga mee naar een eiland, een waddeneiland met een smalle en een brede duinenrij. Je kunt er uren fietsen en als de westenwind, die er altijd is, krachtig waait, wapperen de haren om je hoofd. Er is en er blijft zon. Komen er regenwolken dan wint de wind het: het grijze mistvlak verdwijnt. De lucht wordt heel snel marineblauw met een trouwe zon. Je kunt er wandelen, uren trekken langs de vloedlijn, je kunt tijden doorbrengen op een vierkante meter met de mooiste schelpen waarmee je een compositie met lijn op hout kan maken. De meeuwen lachen je soms uit omdat je je zo druk maakte op het vasteland om cijfers, moeder, de zorgen thuis.

Nee, nu niet denken aan wat er morgen allemaal moet gebeuren. Gewoon verder denken: naar de andere kant van het eiland gaan. Zeepieren steken op de wadden en later als het vloed wordt met de werphengel een bot vangen, die meenemen en bakken. Of misschien paardrijden door de duinen, altijd weer terug, via de duinen, naar het strand. Op een fel beest zitten, hoog en ver van handen. Langs het ruiterspad naar de zee rijden en dan op het strand het paard de sporen geven.

En geen planten gaan zoeken in de duinen. Lid worden van de vrienden van de natuurbescherming. Zijn die te vertrouwen? Met een verrekijker alle vogels van het eiland opsporen, leren benoemen.